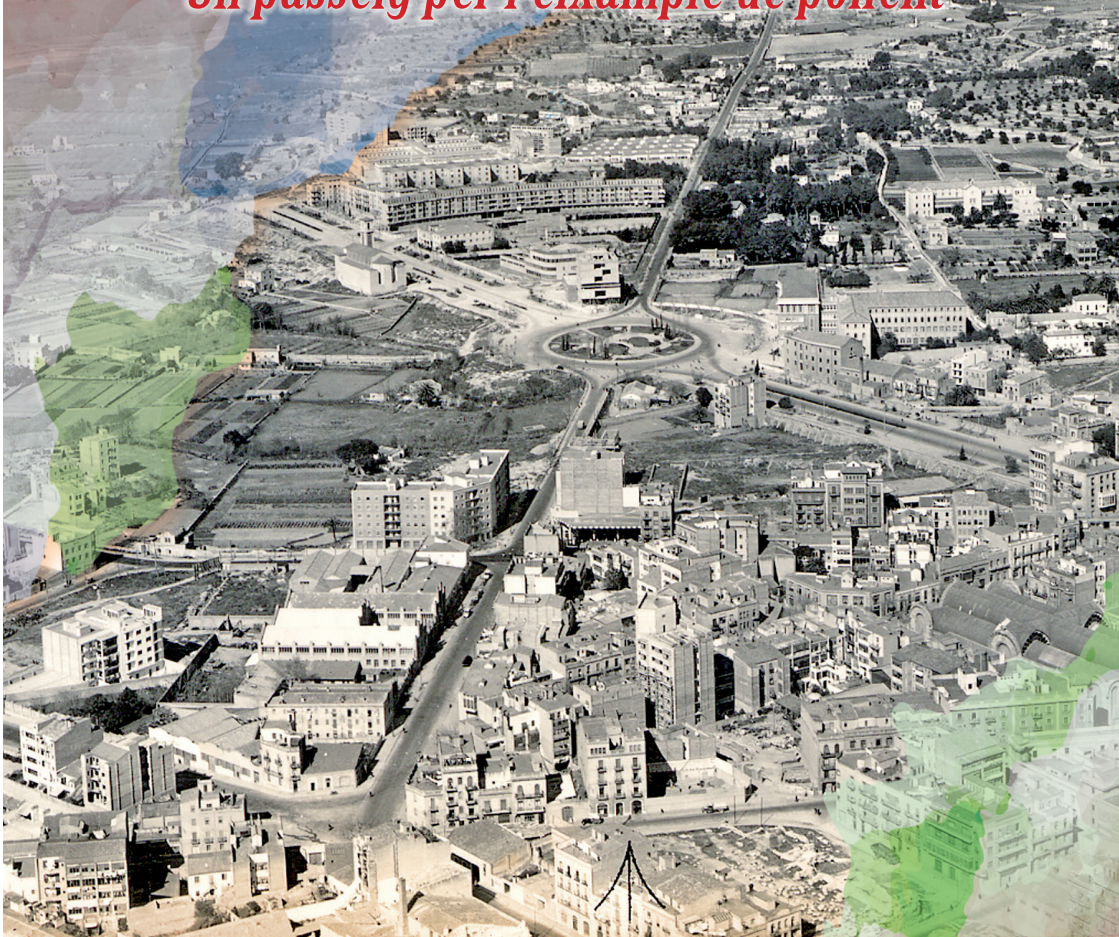

TARRAGONA DE LA POSTGUERRA AL *DESARROLLISMO*

Un passeig per l'eixample de ponent

EDICIÓ

Biblioteca Hemeroteca Municipal
de Tarragona.

TEXTOS

Ramon Aloguín i Pallach
M. Elena Virgili Bertran

DISSENY I IMPRESSIÓ

Montse Virgili · Impremta Virgili · Tarragona

PORTADA

Vista aèria de Tarragona. Foto autor desconegut. Col·lecció Francesc Escatllar

FOTOGRAFIES

Ajuntament de Tarragona:

Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu

Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT) / L'Arxiu

Fundación Alejandro de la Sota. www.alejandrodelasota.com

Ramon Aloguin Pallach

Júlia Abelló López

DIPÒSIT LEGAL

T-412-2019

TARRAGONA DE LA POSTGUERRA AL *DESARROLLISMO*

Un passeig per l'eixample de ponent

Un recorregut des de l'antiga presó fins a la Font del Centenari durant el qual ens aturarem en diversos edificis construïts entre els anys quaranta i seixanta del segle XX. Una zona d'eixample de la ciutat, que va iniciar el seu creixement durant la postguerra.

TARRAGONA

año 1946

SIGNOS

- H** HOTELES
- F** FONDAS
- T** TEATROS Y CINES
- I** IGLESIAS

ESCALA

0 100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000

CAMPSA

EDIFICIOS PUBLICOS

1	Aduanas	6-C
2	Ayuntamiento y Diputación	5-6
3	Casa Benéfica	6-1
4	Comandancia de Marina	7-D
5	Correos y Telégrafos	5-E
6	Cuartel	2-6
7	Cuartel Guardia Civil	4-F
8	Escuela del Trabajo	2-E
9	Escuela Normal	7-H
10	Fábrica de Tabacos	3-B
11	Gobierno Civil	6-F
12	Gobierno Militar	6-G
13	Hacienda	5-G
14	Instituto Prov. Sanidad	4-H
15	Instituto de Instrucción	7-D
16	Matadero	5-1
17	Mercado Central	4-E
18	Obras Públ. y Obras del Pto	7-D
19	Policia Arzobispal	4-F
20	Prision Provincial	1-E
21	REN.F.E. Estacion	7-E
22	REN.F.E. Ofic. Informacion	5-F
23	Teléfonos Central	6-F
24	Turismo Ofic. Inform. Dirección	6-F
25	Seminario	5-1
26	Cementerio	2-H

MONUMENTOS

Avenida Romano	1-E
Anfiteatro Romano (ruinas)	7-G
Arco de Bard	7-1
Cantera "El Hedo"	7-1
Castillo de Sanerit	7-1
Catedral Metropolitana	5-H
Palacio de Augusto (Platos)	6-G
Paseo Arqueológico	5-1 y 4-4
Torre Escipiones	7-1

MUSEOS

Museo Arqueológico Prov.	5-G
Museo Diocesano	3-B
Museo Paleocristiano	3-B

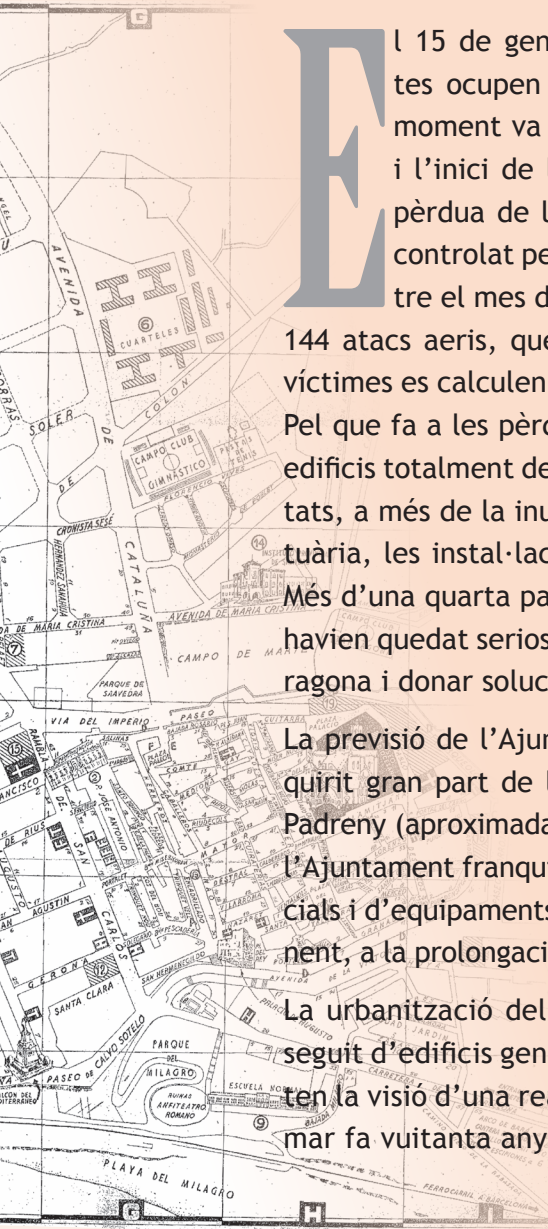
VARIOS

A	Bóvedas galerías Circo	6-G
B	Foro	5-E
C	Puerta Imperial Romana	5-1
D	Puertas adrianas	5-1, 5-4, 6-1
E	Restos del foro	5-G
F	Restos Romanos	5-G
G	Ruinas casas romanas	5-E
H	Torre Carlos V	6-G

DEPORTES Y DIVERSIONES

Campos Club Gimnástico	3-G
Club Náutico	4-H
Emisora Radio	5-F
Pistas de tenis	3-H
Playa del Marjoro	7-H
Plaza de toros	4-D

El 15 de gener de 1939, les tropes franquistes ocupen Tarragona. El que en un primer moment va ser vist com el final de la guerra i l'inici de la normalitat va traduir-se en la pèrdua de les llibertats: tot va passar a ser controlat pel règim. La ciutat havia patit, entre el mes d'abril de 1937 i el gener de 1939, 144 atacs aeris, que van llençar 3.803 bombes. Les víctimes es calculen en 230 morts i més de 350 ferits. Pel que fa a les pèrdues materials, es calculen en 74 edificis totalment destruïts i 522 de parcialment afectats, a més de la inutilització de part de la zona portuària, les instal·lacions ferroviàries i les indústries. Més d'una quarta part de les edificacions de la ciutat havien quedat seriosament afectades. Calia refer Tarragona i donar solucions a l'habitatge de la població.

La previsió de l'Ajuntament republicà, que havia adquirit gran part de l'Era del Delme a Antoni Musolas Padreny (aproximadament 250.000 m²), va permetre a l'Ajuntament franquista promoure i executar obres socials i d'equipaments en el que seria l'eixample de ponent, a la prolongació de la Rambla fins al riu Francolí.

La urbanització del nou espai i la construcció d'un seguit d'edificis genuïnament franquistes ens permeten la visió d'una realitat que es comença a transformar fa vuitanta anys.

UNA DEMOSTRACIÓ DE DOMINI

Les modificacions de la nomenclatura urbana.

Una de les primeres actuacions en la transformació de la ciutat de republicana a franquista fou el canvi radical del nomenclàtor. La transformació va seguir tres línies: suprimir els noms republicans, castellanitzar els noms catalans i honorar els herois de la *cruzada*, tant els que hi van deixar la vida com els que restaren en el poder. La relació següent està extreta de la *Guia de Tarragona 1947*. No hi apareixen els noms dels carrers de nous espais urbanitzats, com el carrer del Tercio de Nuestra Señora de Montserrat, actualment Pere Martell; el carrer de l'Alfèrez Provisional, actualment dedicat a Domènec Guansé; l'avinguda del Conde Vallellano, ara Rambla Nova, o l'avinguda de Pio XII, actualment rambla del President Lluís Companys.

L'any 1979, el primer Ajuntament democràtic va canviar ben aviat els noms lligats a la dictadura franquista i va retornar, en molts casos, al nom popular pel qual era conegut el carrer.

Calles que han cambiado de nombre desde el 18 Julio de 1936 hasta la fecha

Hasta 18 Julio 1936	Despues de 1940
Ángel Guimerá	San Agustín
Blasco Ibañez	San Miguel
Bonet (Plaza)	Pescadores (Plaza)
Castelar (Avenida)	Paseo España
Cataluña (Avd.) 1er. Pasaje	Pasaje del Alcázar
» » 2.º »	» de Oviedo
Catorce de Abril (Rambla)	Rb. Generalísimo
Colón	Martínez Anido
» (último tramo)	Avenida de Colón
Cuixa (Camino)	Camino Silla Arzobispal
Doctor Martí Juliá	Gobernador González
» Riscal	Martí Ardeña
Estanislao Figueras (Av.)	Avenida de Navarra
Fermin Galán	Real
García Hernández	Avenida de María Cristina
General Moragas	Nueva San Fructuoso
Julián Nogués	San Francisco
Julio Antonio (Paseo)	Avenida de la Victoria
Libertad (Plaza)	Plaza del Rey
Moscas	Notario Albiñana
Pablo Iglesias (Rambla)	Rb. San Carlos
Pilatós	San Hermenegildo
Pi y Margall (Paseo)	Paseo Calvo Sotelo
Presidente Maciá (Plaza)	Plaza General Sanjurjo
Rafael Casanova	Comandante Rivadulla
Ramón y Cajal (Av. 1er. tramo)	Avenida General Mola
República (Plaza)	Plaza José Antonio
Saavedra (Paseo)	Vía Imperio
Sin nombre	Arquitecto Rovira
» »	Avenida Colón
» »	Glorieta Caídos
» »	Liberación
» »	Plaza Narciso Monturiol
» »	Sevilla
» »	Paseo Torroja
» »	Zaragoza
Unión	Hermanos Landa

Rapidez en las encuadernaciones de todas clases
NURIA Conde de Rius, 3 - Teléfono 2133

Guia de Tarragona
1947. BHMT

Presó provincial

Autoria: Francesc Monravà Soler
Any: 1942-1953; s'inaugura el 28 de febrer de 1953
Localització: avinguda de la República Argentina

Va trigar deu anys a construir-se. La població reclusa va ser traslladada a la nova presó el 7 de març de 1953. Això va fer que quedés lliure la presó de Pilats, un edifici històric que molts sectors de la ciutadania demanaven des de feia molts anys que s'alliberés.

El projecte de l'arquitecte Monravà, un home molt experimentat en la construcció d'edificis públics, sembla una fortificació. Ocupa una illa de 100x100 metres. Dins els murs, hi ha les cel·les dels presos ordenades en galeries i formant un panòptic. Compta amb uns serveis annexos, com els habitatges dels vigilants, el cos de guàrdia, les cuines, els menjadors o la infermeria. Va ser considerada un dels centres penitenciaris més moderns de l'Estat. Monravà va ser auxiliat, en els darrers moments, per l'arquitecte Peña, enviat des de Madrid.

El 2015, amb la inauguració de la nova presó a Mas Enric, al terme del Catllar, l'antic edifici ha quedat només com a pernocta de presos.

Obres de construcció de la presó provincial. 1949. Foto Chinchilla.
Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

Cases dels Militars i Cases dels Mestres (desaparegudes)

A mitjans dels anys quaranta es van construir dos blocs d'habitatges actualment desapareguts. A l'avinguda de la República Argentina es construïa el bloc conegut com les Cases dels Militars, on vivien els suboficials. Ben a prop, a la rambla del President Lluís Companys, aleshores *avenida de Pio XII*, es va aixecar el bloc anomenat Grup Josepa Massanés, més conegut com les Cases dels Mestres.

El 6 de juny de 2007, després d'uns quants anys de negociacions, es va iniciar l'enderroc dels dos edificis. L'Ajuntament havia recuperat la propietat dels terrenys per alliberar el solar i permetre la construcció del centre comercial El Corte Inglés, que hi bastiria uns grans magatzems de 24.000 m².

Maqueta de la Casa dels mestres, Grup Josepa Massanés. 1950. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

Avinguda República Argentina amb la Casa dels militars a l'esquerra i la presó a la dreta. Anys seixanta. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

Els dos grups d'habitatges, molt densos i de poca alçària (planta baixa i tres plantes), van ser intervencions per dotar la població d'habitatge social.

El bloc de les Cases dels Mestres es va construir als terrenys que la poetessa tarragonina Josepa Massanés (Tarragona, 1811 - Barcelona, 1887) va donar a l'Ajuntament per a la construcció d'habitatges dignes per als mestres. L'edifici estava format per una planta baixa i tres plantes superiors i tenia cinc accessos independents amb un pati central.

Casa Bloc

Autoria: Josep M. Monravà López i Joan Zaragoza Albi

Any: 1945

Localització: carrer del Marquès de Guad-el-Jelú

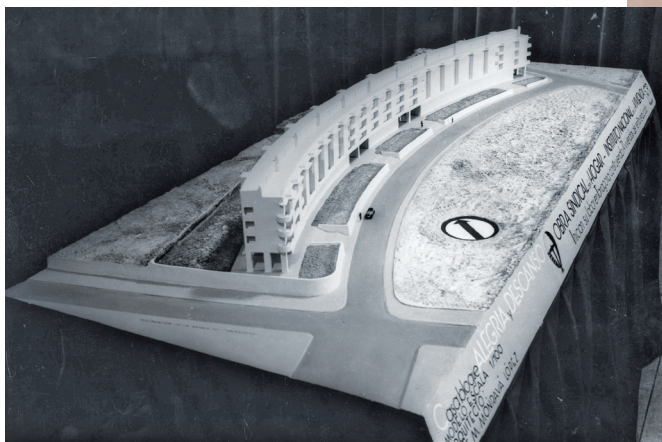
Entre 1940 i 1945 es construeix la Casa Bloc «Alegría y Descanso», un dels pocs edificis representatius del racionalisme a la ciutat, estil molt allunyat de l'arquitectura oficial del moment.

Van ser setanta-quatre habitatges socials, promoguts per l'Obra Sindical del Hogar. Els habitatges eren de tres mides: A, senzills, sense tribuna; B, els laterals exteriors, i C, els més grans, amb tribuna i balcó. Els preus no superaren les vint mil pessetes. Les obres es van executar parcialment, amb elements de prefabricació lleugera per accelerar els temps i reduir-ne els costos. El llarg bloc corbat s'estén cent setanta metres. Malgrat la seva relativa senzillesa, l'edifici ha estat en ús ininterromputament fins als nostres dies.

El nou carrer, amb traçat de sector circular amb centre a la plaça de la Imperial Tàrraco, es va dedicar a un militar català, el general Antonio Ros de Olano. Era conegut com el general *Prudencia*, i va ser un dels herois de la Guerra d'Àfrica del 1860.

La reina Isabel II li va concedir el títol de primer marquès de Guad-el-Jelú com a guanyador de la batalla del mateix nom.

L'any 1995 es van celebrar els cinquanta anys de la seva inauguració, amb un homenatge als que hi viuen des de 1945 i la col·locació d'una placa commemorativa.

Maqueta de la Casa Bloc. 1940. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu

Església de Sant Pau

Autoria: Josep M. Monravà López

Constructor: Fomento de Obras y Construcciones

Any: s'inaugura el 22 d'abril de 1956

Localització: carrer de La Popular

El 29 de novembre de 1945, l'Ajuntament cedeix un solar per a l'edificació del que més tard serà la parròquia de Sant Pau. Les obres començaran l'abril de 1947, i el 22 d'abril de 1956 el cardenal Benjamín de Arriba y Castro farà la benedicció del nou temple. El cardenal va tenir especial distinció pel temple, on seria enterrat a la seva mort, el 1973.

Les façanes posterior i lateral de ponent de l'edifici es van deixar sense acabats polits, com a parets mitjaneres. En aquest espai, quaranta anys més tard, el 1996, s'hi va inaugurar la seu dels col·legis d'Advocats i de Farmacèutics, obra dels arquitectes Moncho Egoskozabal (Sant Sebastian, 1943) i Lluís Sáez, (Lleida, 1949). Es tancava l'illa de l'església pels carrers de La Popular i d'Enric d'Ossó i per la rambla del President Lluís Companys.

L'any 2007, es va fer una rehabilitació global del temple, encarregada a l'arquitecte Ignasi Femenia (Tarragona, 1978).

Obres d'urbanització de la Plaça Imperial Tarraco. A l'esquerra l'església de Sant Pau i a la dreta la façana corba de l'Escola del Treball. 1950. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

Escola del Treball / IES Vidal i Barraquer

Autoria: Josep M. Monravà López

Any: 1953

Localització: rambla del President Lluís Companys

Edifici projectat en temps de la Mancomunitat. La primera pedra es va posar el 1931, tot i que les obres no es donen per finalitzades fins a l'any 1953.

Consta d'un gran cos central amb les aules i dues ales per als tallers. La corba suau sense arestes, els grans finestrals amb portam d'acer i la simplicitat en els detalls el fan, amb la Casa Bloc, l'edifici racionalista més ben acabat de la ciutat.

La corba de la planta és un arc de circumferència amb centre a la plaça Imperial. D'acord amb la planificació feta durant la Segona República, la plaça havia d'arribar fins a l'escola: hauria esdevingut una de les més grans de l'època, de més de dos-cent cinquanta metres de diàmetre, que posteriorment es van acabar reduint als actuals cent metres.

L'any 1966, l'arquitecte Salvador Ripoll en va fer una ampliació important, amb façana a la Rambla. És un edifici contingut, de composició severa, però amb l'equilibri que recorda els primers treballs de l'arquitecte.

Escola del Treball. 1932. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

Govern Civil / Subdelegació del Govern de l'Estat

Autoria: Alejandro de la Sota Martínez

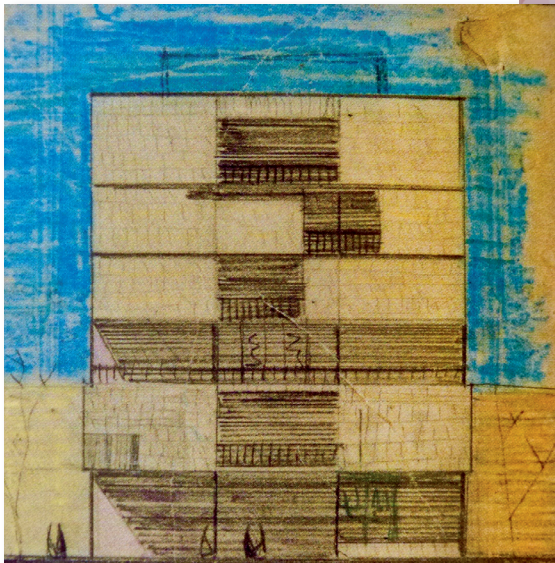
Any: 1964

Localització: plaça de la Imperial Tàrraco

L'any 1957, Alejandro de la Sota, jove arquitecte, guanya el concurs convocat per la Direcció General de Arquitectura per la seu del Govern Civil. L'edifici presenta una composició atrevida, amb grans volums perforats per buits profunds que el fan alhora amable i misteriós. És remarcable el gran forat de la planta baixa, que li confereix un caràcter acollidor. Està totalment revestit de pedra de Borriol («de color de patata», en paraules del mateix De la Sota), i unes faixes de pedra de Sant Vicenç, de color gris, marquen els trespols.

L'edifici va ser molt controvertit en el seu moment per l'estil avantguardista. Actualment es considera una de les fites de l'arquitectura contemporània.

L'any 1987, l'arquitecte Josep Llinàs Carmona (Castelló de la Plana, 1945) en va fer una restauració integral.

© Fundación Alejandro de la Sota

© Fundación Alejandro de la Sota

Jefatura Provincial del Movimiento / Jefatura Provincial de Tráfico i Diari de Tarragona

Autoria: Joan Zaragoza Albi

Constructor: Empresa Plana

Any: s'inaugura el 6 de juny de 1967

Localització: plaça de la Imperial Tàrraco

En la darrera visita del general Franco a Tarragona, el juny de 1967, es va inaugurar la seu de l'aleshores Jefatura Provincial del Movimiento. Durant les cinc hores que va durar l'estada del dictador, aquest ho va aprofitar per inaugurar també el complex petroquímic. Al soterrani i la primera planta de l'edifici s'hi van ubicar les dependències del Diario Español.

L'edifici, sense ser exponent de l'*international style*, és de composició correcta i continguda.

Portada del *Diario Español*,
06.06.1967. BHMT

Detall del mosaic de Santiago Padrós a la cripta de la Jefatura Provincial de Tràfic. 2019. Foto Ramon Aloguin

A la façana de la plaça, a més del nom de les dependències, s'hi podien veure el jou i les fletxes. A la de l'avinguda de Roma, a part del nom del carrer en bronze, s'hi va col·locar l'escultura de la Lloba Capitolina alletant els fundadors de la ciutat de Roma, Ròmul i Rem, regal de la capital italiana a Tarragona. És una peça de dos-cents quilos que posteriorment va ser retirada i des de 1994 es troba a l'entrada al Pretori romà per la plaça del Rei. Es conserva una còpia de l'escultura al Passeig Arqueològic, que va ser inaugurada el 1970.

Antiga seu de la Jefatura Provincial del Movimiento a l'esquerra i el Govern Civil a la dreta. 1965. Foto Chinchilla. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

Col·legi La Salle / Dependències Municipals

Autoria: Josep M. Pujol de Barberà i Antoni Pujol Sevil

Constructor: Empresa Plana i Fomento de Obras y Construcciones

Any: 1923/1956

Localització: plaça de la Imperial Tàrraco

L'arquitecte Josep M. Pujol va fer el primer edifici de les Escoles Cristianes, en forma de L i que actualment queda en segon terme. Es va inaugurar el 1923, i allotjava les aules i la capella. El 1956, el seu fill, Antoni Pujol, va dissenyar el nou edifici amb la curvatura obligada pel disseny circular de la plaça Imperial Tàrraco. És un edifici sobri de composició simètrica, on es van situar, a més de l'accés principal, l'administració i una interessant sala d'actes a la darrera planta, sota la innovadora volta rebaixada d'estructura metàl·lica.

En traslladar-se el nou col·legi a Sescelades l'any 1970, l'edifici fou adquirit per l'Ajuntament, que el va cedir a la URV. Va ser la seu de la Facultat de Química fins a l'any 2004, quan es trasllada al campus Sescelades, i de la Facultat de Lletres, fins que l'any 2010 es va traslladar al Campus Catalunya. Actualment, revertit a l'Ajuntament, és seu de diverses dependències municipals i de l'IES Tarragona.

Façana corba de l'antic col·legi La Salle. 1975. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

LA NOVA CENTRALITAT

El sistema viari Rambla Nova - plaça de la Imperial Tàrraco - avinguda de Roma
Any: 1954

L'any 1954, coincidint amb les Festes de Sant Magí, es va commemorar el primer centenari de la Rambla Nova. Les celebracions, extraordinàries per l'època, van presentar festes com mai no s'havien vist. Per a la memòria material, ens van deixar tres elements: la placa commemorativa de la primera casa edificada al nou passeig, al número 62 de la Rambla; la Font del Centenari, a l'obertura de la prolongació de la Rambla, i la prolongació del passeig: l'avinguda del Conde de Vallellano, que havia d'acabar sent una sortida de la ciutat cap a les carreteres del sud i del sud-oest.

Obres d'urbanització de la plaça Imperial Tàrraco. 1954.
Foto Vallvè. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

immensa plaça on havien de confluïr i repartir-se les principals vies. Els dos-cents cinquanta metres de diàmetre es van minvar fins als cent metres que va consolidar la urbanització.

El projecte de la plaça estava a punt l'any 1954 per poder donar un final digne a l'aleshores *avenida* del Conde de Vallellano, però les dificultats de l'època no van permetre que les obres es poguessin inaugurar conjuntament. La plaça es va inaugurar l'any 1956.

Plaça de la Imperial Tàrraco

Autoria: projecte d'eixample de Josep M. Pujol de Barberà; projecte d'urbanització de Josep M. Monràvia López
Any: 1954-1956

El projecte d'eixample de Josep M. Pujol, publicat l'any 1920 però concebut tot just fa un segle, el 1919, centrava el creixement de la ciutat en una

L'avinguda de Roma i el Pont Nou

Autoria: projecte dels enginyers del MOPU.

Arquitecte: Alfonso Bacquellaine Carreras

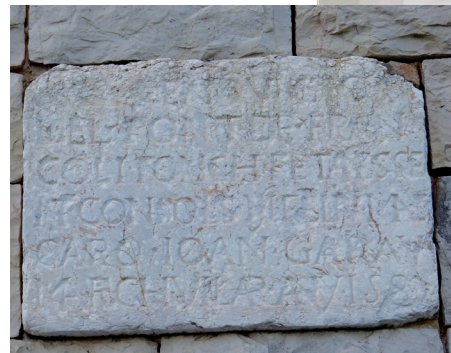
Any: 1961

L'avinguda de Roma és resolutiva i pretén facilitar els accessos al sud i al sud-oest. La construcció del nou pont va permetre una millor comunicació amb els barris de ponent, el polígon Francolí i la incipient indústria del petroli.

Al pont hi destaca una columna de pedra de calç blanca de secció quadrada i fàbrica de carreus encoixinats de 4 metres d'alt i 1,1 de secció. Les cantonades estan emmarcades per peces tallades.

Destaca l'ornamentació de la columna, on es van collar un seguit de làpides històriques trobades in situ, atès que el pont romà i també el del Renaixement eren en aquest mateix lloc. L'escultor Salvador Martorell va realitzar en un relleu de 80 cm d'ample una al·legoria de la ciutat de Tarragona. També, i amb motiu de la inauguració, s'hi va gravar una inscripció, signada per Martorell, on es pot llegir:

AQUÍ FUE EL PUENTE / QUE HACE DOS
MIL / AÑOS TENDIÓ ROMA / PARA LA VÍA
AUGUSTA. / TAMBIÉN AQUÍ LA / CIUDAD
DE TARRAGONA / CONSTRUYÓ OTRO /
CUYAS SON ESTAS / PIEDRAS. / EL QUE
AHORA HUELLAS / SE TERMINÓ EN EL ÚL-
TIMO / DÍA DEL AÑO 1961. / LOS SERVICI-
OS DE CARRE- / TERAS DEL MINISTERIO /
D OBRAS PÚBLICAS DE- / DICAN ESTE RE-
CUERDO / A CUANTOS LES / HAN PRECE-
DIDO, ABRIENDO / CAMINOS Y SALVANDO
/ CAUCES, PARA ACERCAR / A LOS PUE-
BLOS Y HERMA- / NAR A LOS HOMBRES.

Pont del Francolí. 2018. Fotos Ramon Aloguin

Avinguda del Conde de Vallellano / Rambla Nova

Autoria: tècnics del MOPU i l'arquitecte municipal Josep M. Monravà López
Any: 1954

Amb motiu del centenari de la Rambla, es va inaugurar la seva prolongació des de la font commemorativa fins a la plaça de la Imperial Tàrraco. L'avinguda va rebre el nom d'*avenida* del Conde de Vallellano, en agraïment a les gestions fetes per l'aleshores ministre d'Obres Públiques per aconseguir el pas dels trens directes per la ciutat. Havia estat nomenat fill adoptiu de Tarragona el 2 de març de 1952.

Tot i projectar-se originalment com a continuació del passeig, amb una coca central, se'n va modificar el traçat perquè l'avinguda fos utilitzada com a carretera, amb dos carrils de trànsit rodat en cada sentit a més d'un carril d'aparcament. A cada banda hi havia unes grans voreres amb jardins, de 12 metres. L'amplada original, del segle XIX, de 42 metres es va ampliar a 52 metres.

La nova avinguda va canviar notablement la fesomia de la Rambla.

L'any 1995, tot coincidint amb la construcció del pàrquing subterrani, es va modificar la urbanització de la zona i es va reconvertir a la manera de la Rambla: dues voreres de vianants de 8 metres; dues calçades per a trànsit rodat de 6,5 metres, de dos carrils cada una, i el passeig central, de 23 metres.

Ja des de la seva urbanització, la nova avinguda es consolida com a lloc de residència de les classes més benestants de la ciutat. Caldren, però,

deu anys per arribar a la construcció dels edificis més interessants.

Destacarem només dos edificis enfrontats físicament, l'edifici Zodiàc i l'edifici 1964, ja que crida l'atenció que, en el mateix any i en el mateix àmbit de la Rambla, es presentessin produccions tan separades conceptualment des del punt de vista de la decoració.

Vista alçada del perímetre de la plaça Imperial Tàrraco en construcció. 1954. Foto Vallvé. Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

EL DESARROLLISMO: La nova arquitectura privada

Edifici 1964

Autoria: Josep M. Ferrer Bosch

Mural: Josep M. Subirachs i Sitjar

Any: 1964

Localització: Rambla Nova, 115

El número 115 és una severa i ben composta obra d'un jove arquitecte, Josep M. Ferrer, que en va proposar l'ornamentació a Josep M. Subirachs, amb qui l'havia lligat una bona amistat a Barcelona en la seva època d'estudiant. El treball no figuratiu de l'escultor revesteix tota la façana i esdevé monumental. Va aixecar polèmiques entre els tarragonins: els conservadors eren partidaris de les propostes més clàssiques i els progressistes, de les més modernes. El pas dels anys no li ha llevat interès. El mural i la façana que el suporta van ser restaurats l'any 2018.

Edifici 1964. 2018. Foto Ramon Aloguin

Edifici Zodiàc

Autoria: Josep M. Monravà López i Antoni Pujol Sevil

Mosaics: Santiago Padrós Elías

Constructor: Empresa Plana

Any: 1964

Localització: Rambla Nova, 112

L'edifici, fruit de la col·laboració entre els dos arquitectes més actius de Tarragona, Monravà i Pujol, proposa una bona composició, amb l'excel·lent solució de la cantonada en xamfrà.

El que distingeix l'edifici d'habitatges és la decoració de mosaics, dissenyats i executats per Santiago Padrós i el seu equip. Hi trobem tres grups d'obres diferents: els símbols del zodíac en els murets de barana lateral dels balcons del xamfrà: sis plantes, dotze balcons; en el hall d'entrada, els monuments tarragonins, en una recreació molt personal i genuïna de Padrós, i, probablement el més sorprenent, el mural dels vehicles, on són representats des d'una biga romana a aeronaus de l'espai. El local va ser la primera seu a Tarragona de l'empresa de cotxes Seat, un dels màxims exponentes del desenvolupament econòmic de l'època.

Edifici Zodiàc. 2018. Fotos Júlia Abelló

Font del Centenari

Autoria: Josep Viladomat Massanas

Any: inauguració el 19 d'agost de 1954

Localització: rotonda a la cruïlla de la Rambla Nova amb els carrers de Pau Casals, Rovira i Virgili, Ramón y Cajal i Cristófor Colom

Inaugurada amb motiu del centenari de la Rambla durant les Festes de Sant Magí de l'any 1954, és la font circular amb la làmina d'aigua elevada damunt el nivell del terra. A l'estany hi van a parar els raigs d'aigua que hi projecten quatre grups escultòrics, que recolzen als quatre radis del cercle. Són al·legories dels quatre punts cardinals i de les quatre parts del món.

La font es va instal·lar inicialment a la coca del final de la Rambla, i el 1995 es va traslladar al centre de la rotonda. També hom hi ha afegit brolladors complementaris i un de central.

La font va ser aollida amb entusiasme per la població, que la va fer immediatament objecte de tota mena d'acudits i d'anècdotes, i ha esdevingut una veritable icona urbana.

Font del centenari a la rotonda. 2019. Foto Ramon Aloguin

Font del Centenari al seu primer emplaçament. 1954. Foto autor desconegut.
Centre d'Imatges de Tarragona / L'Arxiu.

ARTISTES I ARQUITECTES:

ARTISTES

Santiago Padrós i Elies (Terrassa, 1918 - El Vendrell, 1971). Artista precoç, va fer una mica de tot: pintura, escultura i mosaics, l'estil que més li escauria i amb el qual va obtenir un merescut renom. Després de la seva obra més gran, la decoració de la cúpula de la basílica del Valle de los Caídos (iniciada el 1951, amb més de cinc milions de tesselles), la seva fama es va engrandir, i va fer una producció extraordinària fins a la seva mort prematura en accident de trànsit. En els darrers anys va residir habitualment a Coma-ruga, cosa que explica que les nostres contrades estiguin plenes de les seves obres. A Tarragona ciutat, a més de l'edifici Zodiàc, va intervenir a l'ermita de Loreto, al Col·legi del Sagrat Cor (mosaics i vitralls), a la l'antiga Fàbrica Loste i a la cripta de la Jefatura Provincial del Movimiento.

Josep M. Subirachs i Sitjar (Barcelona, 1927-2014). Des dels seus inicis, es va distingir com a artista plàstic no figuratiu, tant en escultura com en murals. Va cloure la seva carrera a l'obra de la Sagrada Família de Barcelona. Entre les seves obres inicials és remarcable el monument a Monturiol, a la Diagonal de Barcelona. A Tarragona, a més del mural 1964, hi podem trobar la decoració de l'entrada de l'edifici Aquari, a l'avinguda de Ramón y Cajal, i el monument al Mil·lenari de Catalunya, avui col·locat a la rotonda de la Via Augusta amb el camí de la Cuixa i el carrer de Ramon Salas.

Josep Viladomat i Massanas (Manlleu, 1899 - Andorra, 1989). Deixeble de destacats artistes barcelonins com Arnau i Borrell, va destacar des de molt jove, amb un estil que va progressar del modernisme al noucentisme. Les seves escultures incorporaven totes les tècniques. No es coneix gaire la seva obra *El Madriles*, heroic retrat d'un milicià famós que va morir en el maquis els anys quaranta, amb la qual Viladomat va guanyar un important premi l'any 1938. Recuperada recentment, l'escultura de bronze forma part de la col·lecció del Museu Municipal de Madrid.

ARQUITECTES

Alfonso Bacquellaine Carreras (Girona, 1922-2013). L'arquitecte municipal urbanista que va protagonitzar la transició dels ajuntaments franquistes als escollits democràticament. De les seves obres, a més de la intervenció a l'avinguda de Roma, cal remarcar l'antic Banc Mercantil, a la Rambla Nova, 33, i, sobretot, l'escala interior del Pretori romà, 1970.

Josep Ferrer Bosch (Tarragona, 1930). Els seus edificis menys coneguts, com els apartaments a la Móra o a Salou, són els millors. A la casa 1964 hi va desafiar amb elegància el que es considerava «l'estètica oficial», incorporant-hi el revolucionari mural abstracte de Subirachs.

Francisco de Pàdua Monravà Soler (Tarragona, 1888-1968). Va ser arquitecte de la Diputació de Tarragona, a més d'altres càrrecs oficials. Les seves obres més destacades són el Preventori de la Savinosa (1933) i el Museu Arqueològic Provincial (1943).

Josep Maria Monravà López (Tarragona, 1905 - Barcelona, 1999). Va ser arquitecte municipal de Tarragona des de la postguerra fins als anys seixanta, i delegat del Instituto Nacional de la Vivienda. A més de la Casa Bloc, la Casa Malé o l'Hotel Imperial Tarraco, en què va col·laborar amb Antoni Pujol, són molt notables les seves intervencions d'urbanització, com la via de l'Imperi Romà, el pla de Palau o la plaça de la Imperial Tàrraco.

Josep Maria Pujol de Barberà (Tarragona, 1871-1949). Arquitecte municipal des de l'inici del segle XX fins al final de la guerra. Té una producció immensa que va marcar època. Les seves obres més destacades són els edificis públics, com el Mercat Central, l'Escorxador, ara Rectorat de la URV, i el Pla d'eixample de l'any 1920.

Antoni Pujol Sevil (Tarragona, 1902-2001). Fill de Josep Maria Pujol, va ser extraordinàriament actiu fins a una edat avançada, col·laborant a l'estudi d'arquitectura familiar, que va heretar del seu pare i que passaria als seus dos fills arquitectes, Antoni i Agustí. Algunes de les seves obres més remarcables són el Col·legi de La Salle, a la plaça de la Imperial Tàrraco; la Universitat Laboral, la Casa de la Punxa, la seu de "la Caixa" a Tarragona o l'Hotel Imperial Tarraco.

Salvador Ripoll Sahagún (Tarragona, 1906-1976). La seva obra es caracteritza per l'ús delicat i amable de l'ornamentació, entre l'art-déco i el racionalisme. Altres edificis remarcables són l'Escola Normal, de 1934, actualment CEIP El Miracle, o l'antic Almacenes el Faro, a la plaça de la Font. Va acabar la seva carrera com a arquitecte de la Diputació de Tarragona. Una de les seves darreres obres importants va ser el Col·legi del Sagrat Cor, d'excel·lent composició general i ornamentat amb vitralls i mosaics de Santiago Padrós.

Alejandro de la Sota Martínez (Pontevedra, 1913 - Madrid, 1996). Considerat uns dels mestres de l'arquitectura contemporània, va ser professor de l'Escola d'Arquitectura de Madrid i funcionari tècnic de Correos, on va fer actuacions molt notables. El 1957 va guanyar el concurs convocat per la Dirección General de Arquitectura per construir el Govern Civil de Tarragona, presentat sota el lema «Ana». Considerat encara avui com un dels millors exemples d'arquitectura moderna, al seu dia va resultar molt controvertit.

Es destaca dins la seva excel·lent producció, a més del Govern Civil, l'edifici del gimnàs del Colegio Maravillas, a Madrid.

Joan Zaragoza Albí (Tarragona, 1912-2006). Va tenir una dilatada vida professional, amb profusió de treballs molt diversos. De la primera època són remarcables els habitatges de la Via Augusta, encara noucentistes; les cases Verge del Carme al Serrallo, amb l'arquitecte Coderch. En una segona època, són interessants l'ermita de la Mare de Déu del Loreto i l'edifici seu de la Jefatura Provincial del Movimiento, aquest a la plaça de la Imperial Tàrraco. Associat a Josep M. Milà, va seguir treballant fins a una edat avançada, amb interessants intervencions en producció d'habitatges. És molt remarcable el gran conjunt del carrer del Gasòmetre (1973), que es va estendre, en diferents fases, damunt el solar on hi va haver l'històric serpentí de producció de gas per al consum de la ciutat.

- 1 - Presó provincial
- 2 - Cases dels Militars i Cases dels Mestres (desaparegudes)
- 3 - Casa Bloc
- 4 - Residencia Sant Jordi i poliesportiu
- 5 - Església de Sant Pau
- 6 - Escola del Treball / IES Vidal i Barraquer
- 7 - Govern Civil / Subdelegació del Govern de l'Estat
- 8 - Jefatura Provincial del Movimiento / Jefatura Provincial de Tráfico i Diari de Tarragona
- 9 - Col·legi La Salle / Dependències Municipals
- 10 - Plaça de la Imperial Tàrraco
- 11 - L'avinguda de Roma i el Pont Nou
- 12 - Avinguda del Conde de Vallellano / Rambla Nova
- 13 - Edifici 1964
- 14 - Edifici Zodíac
- 15 - Font del Centenari

BIBLIOGRAFIA

ALOGUIN, Ramón; VIRGILI, M. Elena. *Les estàtues ens parlen*. Tarragona, 2018.

ÁLVAREZ, Ignacio; MARTÍN, Ivan; SAMARANCH, Miquel. *Paisatges URV*. Tarragona, 2006.

BERTRAN VALLVÉ, Dídac. *Tarragonamàstic. Carrers de Tarragona*. Tarragona, 1991.

CORTÉS, Juan Antonio. *Gobierno Civil de Tarragona, 1957-1964*. Almeria, 2006.

FERRÉ, Montse; GISBERT, Joan. «Urbanisme i arquitectura a la dècada dels quaranta». En: *Franquisme a les comarques tarragonines*. Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver; 1. Tarragona, 1993

Folleto gráfico-literario de las fiestas del primer centenario de la Rambla. Tarragona, 1954.

GISBERT CANES, Joan. «Arquitectura i urbanisme». En: *El segle XX a Tarragona*. Nou Diari, 1995.

GUERRERO, Jordi [et al.]. *Guia de Tarragona, segle XX*. Tarragona, 2018.

MONRAVÀ LÓPEZ, Josep M. *Tarragona renaciente*. Barcelona: Imprenta Moderna, 1965.

5 años de gestión municipal (1944-1949). Tarragona, 1949

Tarragona: 1949-1954. Tarragona, [1955?]

BHMT

BIBLIOTECA HEMEROTECA
MUNICIPAL DE TARRAGONA